

Program nauczania języka rosyjskiego w szkołach ponadgimnazjalnych

Kurs podstawowy

Agata Buchowiecka-Fudała

WYDAWNICTWO
SZKOLNE
PWN

Redaktor

Paulina Stupek

Redaktor techniczny

Maryla Broda

Skład i łamanie

Agencja Wydawnicza Cogiteo

Copyright © by Wydawnictwo Szkolne PWN Sp. z o.o.
Warszawa 2012

ISBN: 978-83-2621-461-5

SPIS TREŚCI

1. INFORMACJE WSTĘPNE	4
1.1. Metryczka programu	4
1.2. Adresaci programu	4
1.3. Charakterystyka programu	4
1.3.1. Ogólny opis	4
1.3.2. Warunki realizacji	6
2. CELE KSZTAŁCENIA	8
2.1. Cele ogólne	8
2.2. Cele szczegółowe	9
3. MATERIAŁ NAUCZANIA	11
3.1. Programowe treści nauczania	11
3.2. Zakres treści tematyczno-leksykalnych	13
3.3. System foniczny i graficzny języka rosyjskiego	17
3.4. Struktury gramatyczne	18
3.5. Zasady konstruowania wypowiedzi	19
4. REALIZACJA PROGRAMU NAUCZANIA	20
4.1. Metody i formy pracy	20
4.2. Techniki nauczania	21
4.3. Wybór podręcznika i materiałów dydaktycznych	23
4.4. Rozkład materiału	23
5. OCENIANIE	24
5.1. Uwagi ogólne	24
5.2. Opis poziomu osiągnięć uczniów w zakresie poszczególnych sprawności językowych	24
5.3. Samoocena	25
5.4. Ocena pracy nauczyciela	26
6. MATERIAŁY UZUPEŁNIAJĄCE	27
6.1. Projektowanie dydaktyczne	27
6.2. Plan wynikowy	27
7. BIBLIOGRAFIA	31

1. INFORMACJE WSTĘPNE

1.1. Metryczka programu

Niniejszy program został opracowany na potrzeby szkół ponadgimnazjalnych w zakresie podstawowym dla poziomu IV.0 i odpowiada wymaganiom zawartym w *Podstawie programowej kształcenia ogólnego* (załącznik nr 4 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17). Program uwzględnia także wytyczne *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*. Ten dokument Rady Europy dokładnie precyzuje, jakie umiejętności, nawyki i wiedzę powinien posiadać uczący się języka obcego, aby skutecznie i poprawnie komunikować się w tym języku.

Autorką programu jest Agata Buchowiecka-Fudała, wykładowca w Instytucie Rusycystyki na Wydziale Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, nauczyciel akademicki z wieloletnim stażem, autorka publikacji z zakresu glottodydaktyki, współautorka skryptu do nauki języka rosyjskiego dla zaawansowanych *Многоликая Россия*, juror w eliminacjach centralnych Olimpiady Języka Rosyjskiego, egzaminator i współautor testów na egzaminach certyfikacyjnych.

1.2. Adresaci programu

Program adresowany jest bezpośrednio do nauczycieli języka rosyjskiego w szkołach ponadgimnazjalnych oraz pośrednio do uczniów i ich rodziców. Program pozwala nauczycielom określić perspektywiczne cele nauczania, właściwie zaplanować zajęcia, dobrać odpowiednie podręczniki i materiały dydaktyczne, zastosować właściwe techniki pracy oraz zaprojektować metody kontroli osiągnięć uczniów.

Uczniowie, którzy powinni być aktywnymi i świadomymi uczestnikami procesu nauczania/uczenia się, po zapoznaniu się z programem, znajdą tutaj opis celów ogólnych i szczegółowych nauczania języka rosyjskiego. Cenną informacją będzie dla nich opis materiału nauczania, co powinno ułatwić pracę nad językiem w celu zdania np. egzaminu maturalnego. Program pozwoli także uczniom zapoznać się z możliwościami przeprowadzenia samooceny i skonstruowania własnego portfolio językowego.

Rodzice uczniów po zapoznaniu się z programem dowiedzą się, jaką wiedzę i umiejętności z zakresu języka rosyjskiego powinny posiadać ich dzieci po zakończeniu czwartego etapu edukacji, poznają zakres treści nauczania, metody pracy, standardy osiągnięć i kryteria oceniania poszczególnych sprawności językowych i innych form aktywności uczniów. Pozwoli to na świadome wspieranie dzieci w ich pracy nad językiem oraz na lepsze współdziałanie z nauczycielem i szkołą.

1.3. Charakterystyka programu

1.3.1. Ogólny opis

W ostatnich dwudziestu latach obserwuje się w Polsce znaczny wzrost liczby osób uczących się języków obcych. Niewątpliwie sprzyjają temu otwarcie się na świat i konkurencja na rynku pracy. Kształcenie językowe stanowi priorytet edukacyjny Unii Europejskiej. W 2003 roku Rada Europy wydała dokument *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, w którym przedstawiła stanowisko w tej sprawie. Podstawowe postulaty dotyczą:

- zachęcania obywateli krajów europejskich do nauki co najmniej dwóch języków obcych;
- obligowania szkół i innych ośrodków edukacyjnych do stosowania efektywnych metod nauczania języków obcych oraz motywowania do kontynuowania nauki języka obcego w każdym wieku;
- **zachęcania do wybierania, jako drugiego języka obcego, języka najbliższych sąsiadów.**

Deklaracja Bolońska, którą podpisało 40 krajów, w tym Polska i Rosja, zakłada konieczność nauczania języków obcych od najwcześniejszych lat życia po to, by stworzyć jednolity europejski obszar szkolnictwa wyższego.

Porozumiewanie się w językach obcych zostało wymienione na drugim miejscu, po porozumiewaniu się w języku ojczystym, jako kluczowa kompetencja w uczeniu się przez całe życie (*Kompetencje kluczowe*

w uczeniu się przez całe życie – europejskie ramy odniesienia to załącznik do zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, opublikowanego w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej z dnia 30 grudnia 2006 r./L394). Zalecenie to jest jednym z rezultatów wspólnych prac Komisji Europejskiej i państw członkowskich w ramach programu Edukacja i Szkolenia 2010.

Taka sytuacja sprzyja coraz szerszemu zainteresowaniu Polaków nauką języków obcych, w tym nauką języka rosyjskiego. Posługują się nim nasi sąsiedzi, ma on słowiański rodowód, co sprawia, że uczymy się go z większą łatwością niż innych języków. Język rosyjski, zwłaszcza jako drugi język obcy, pozwala wnieść dodatkowe wartości w ogólne wykształcenie ucznia, daje możliwość poznania nowej kultury, zerwania ze stereotypami w myśleniu o Rosji i Rosjanach, zapoznaje z innym niż w języku polskim systemem komunikowania się. Ponadto osobom posługującym się językiem rosyjskim może być łatwiej znaleźć pracę na rynku europejskim właśnie ze względu na znajomość tego języka. W erze globalizacji trzeba otworzyć się nie tylko na Zachód, równie ważne jest poznanie Wschodu, a znajomość języka rosyjskiego niewątpliwie to ułatwia.

Program przeznaczony jest do nauki języka rosyjskiego w szkołach ponadgimnazjalnych (IV etap edukacyjny, poziom 0), odpowiada on wymaganiom zawartym w *Podstawie programowej kształcenia ogólnego* (załącznik nr 4 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17), która na mocy rozporządzenia obowiązuje w szkołach ponadgimnazjalnych od roku szkolnego 2012/2013. Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego określa cele i treści nauczania, umiejętności uczniów oraz zadania wychowawcze szkoły w postaci wymagań, które powinien spełniać uczeń kończący dany etap edukacyjny. Należy również podkreślić, że począwszy od roku szkolnego 2014/2015 egzamin maturalny z języka obcego nowożytnego będzie się opierał w całości na treściach nowej podstawy programowej, a nie na standardach wymagań egzaminacyjnych, określanych w drodze odrębnego rozporządzenia ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Niniejszy program proponuje **podejście komunikacyjne**, które łączy wiele cech różnych metod nauczania języków i wykorzystuje różne techniki wypracowane przez te metody. Nauczanie oparte na tym podejściu cechuje **eklektyzm**. Pozwala on na dobieranie metody do wymagań ćwiczonej sytuacji, potrzeb, umiejętności i możliwości uczniów. Bardzo wiele czynników wpływa na skuteczne uczenie się języka obcego i osiąganie sukcesów w tym zakresie. Istotną rolę odgrywa otoczenie, ale niezwykle ważne są też cechy indywidualne, charakterologiczne. Wiek, płeć, inteligencja, pamięć, osobowość czy modalność ucznia to czynniki, na które nauczyciel nie ma wpływu, ale musi je uwzględniać, planując proces nauczania. Glottodydaktycy poszukują obecnie takich metod, które intensyfikują proces uczenia się i gwarantują jego skuteczność. Szczególną uwagę zwraca się na osobę ucznia z jego potrzebami, preferencjami, zainteresowaniami oraz na sposoby zachęcania ucznia do nauki języka obcego. Zasadnicze znaczenie ma współdziałanie między uczniem a nauczycielem, zatem kładzie się nacisk na poszukiwanie takich sposobów organizowania i prowadzenia procesu nauczania/uczenia się, które maksymalnie aktywizują ucznia, oraz na wykorzystanie nowych technologii. Stale udoskonalany jest system kontroli i samooceny. W związku z powyższym w niniejszym programie silnie akcentuje się potrzebę **indywidualizacji nauczania**. Powinna ona obejmować swym zasięgiem wszystkie ważniejsze elementy procesu dydaktycznego. Dlatego w programie zaleca się różnicowanie technik nauczania zależnie od potrzeb, zainteresowań i możliwości uczniów. Pierwsze zadanie, które w związku z tym stoi przed nauczycielem, to dobre poznanie uczniów. Nauczyciel musi się zorientować, jaki typ osobowości przedstawia dany uczeń, jaki prezentuje typ pamięci, jakie posiada predyspozycje w zakresie poszczególnych sprawności językowych itd. Kolejne ważne zadanie stojące przed nauczycielem to personalizacja treści nauczania. To niezwykle istotny postulat niniejszego programu: maksymalnie ścisłe powiązanie treści programowych z rzeczywistymi zainteresowaniami ucznia, z sytuacjami, w których uczeń funkcjonuje.

Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie wyróżnia następujące komunikacyjne **kompetencje językowe**:

- kompetencje lingwistyczne (kompetencja leksykalna, kompetencja gramatyczna, kompetencja semantyczna, kompetencja fonologiczna, kompetencja ortograficzna oraz kompetencja ortoepiczna);

- kompetencja socjolingwistyczna (wyznaczniki relacji społecznych, konwencje grzecznościowe, przysłowia i porzekadła, rejestr wypowiedzi oraz dialekty i odmiany regionalne);
- kompetencja pragmatyczna i funkcjonalna (elastyczność interakcji, umiejętność zabierania głosu, spójność logiczna i gramatyczna oraz płynność i precyzja wypowiedzi).

Istotne znaczenie mają również **kompetencje ogólne**: wiedza deklaratywna (wiedza o świecie, wiedza socjokulturowa, wrażliwość interkulturowa), umiejętności praktyczne (umiejętności społeczne, życiowe, zawodowe i interkulturowe), uwarunkowania osobowościowe (postawy, motywacja, system wartości, poglądy, cechy osobowości), umiejętność uczenia się (wrażliwość komunikacyjno-językowa oraz ogólna wrażliwość i sprawność fonetyczna, techniki uczenia się i umiejętności heurystyczne).

Wspomniany już dokument Rady Europy kładzie duży nacisk na konieczność równoległego rozwijania wszystkich typów kompetencji. Należy bowiem pamiętać, że język nie przekazuje eksplicytnie informacji w nim zawartej. Dlatego nauka języka obcego musi być ściśle związana z poznawaniem kultury, historii, geografii, elementów życia codziennego ludzi, dla których język ten jest językiem ojczystym.

Niniejszy program wpisuje się w przyjętą we współczesnej metodyce nauczania języków obcych zasadę: **język poprzez kulturę – kultura poprzez język**.

Stosowanie komunikacyjnej kompetencji językowej przejawia się w działaniach językowych, które zawierają w sobie tradycyjnie pojmowane sprawności językowe, tzn. działania receptywne (słuchanie i czytanie), oraz działania produktywne (mówienie i pisanie). Ponadto autorzy *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* wyróżniają dwa dodatkowe działania: interakcję (proces, w którym przynajmniej dwie osoby uczestniczą w ustnej i/lub pisemnej wymianie informacji) i mediację (działania umożliwiające komunikację między osobami, które – z różnych względów – nie mogą się ze sobą bezpośrednio porozumieć). Każde z czterech działań (recepcja, produkcja, interakcja, mediacja) mogą być realizowane w mowie i w piśmie. Ten nowy podział zdecydowanie akcentuje element komunikacji dynamicznej.

W niniejszym programie zakłada się, że istotę nauczania języka rosyjskiego stanowi kształtowanie umiejętności, związanych z wymienionymi działaniami językowymi.

W niniejszym programie zwraca się również uwagę na inspirującą rolę nauczyciela w procesie nauczania. To nauczyciel dobiera materiał dydaktyczny, stosuje różne formy i techniki pracy, buduje relacje między sobą a uczniami, wpływa na relacje między uczniami, kształtuje pozytywną motywację uczących się. Jego wiedza, fachowość, wrażliwość, kreatywność mają decydujące znaczenie w przebiegu procesu nauczania. Odpowiednio dobrany program może w znacznej mierze wesprzeć nauczyciela w jego działaniach.

1.3.2. Warunki realizacji

W myśl założeń reformy systemu oświaty każdy uczeń szkoły ponadgimnazjalnej będzie uczył się przynajmniej dwóch języków obcych. Jeden z nich może być kontynuacją nauki rozpoczętej jeszcze w szkole podstawowej lub gimnazjum. Uczeń w szkole ponadgimnazjalnej może zatem kontynuować naukę jednego języka oraz rozpocząć naukę drugiego. Niezwykle istotne jest to, aby szkoła w maksymalnym zakresie umożliwiała uczniom dokonywanie wyborów zgodnie z ich potrzebami i zainteresowaniami. Liczba godzin przeznaczona na realizację danego przedmiotu w jednym roku szkolnym nie będzie ściśle określona. Umożliwi to elastyczne podejście do rozkładu godzin języka obcego w poszczególnych latach oraz w trakcie roku szkolnego. To dyrektor szkoły będzie decydował, ile godzin i w jakich proporcjach w danym roku szkolnym przeznaczy w danej klasie na naukę każdego języka obcego, w tym języka rosyjskiego. Ważnym elementem nowej podstawy programowej jest zalecenie przyjęcia odpowiednich rozwiązań organizacyjnych odnośnie do budowania grup językowych składających się z osób reprezentujących zbliżony poziom umiejętności językowych. Trafnym posunięciem wydaje się wydzielenie zajęć językowych z typowego systemu klasowo-lekcyjnego. Oznaczałoby to, że przydział ucznia do grupy językowej nie byłby tożsamy z przydziałem do określonej klasy. Liczba grup językowych oraz podział na poziomy zaawansowania uzależnione są oczywiście od liczby uczniów, możliwości danej szkoły i decyzji dyrektora. Jednak wydaje się, że bez wdrożenia takiego rozwiązania, trudno będzie osiągnąć sukces w kształceniu językowym.

Warunkiem osiągnięcia wymagań określonych w nowej podstawie programowej jest zapewnienie uczniom kontaktu z autentycznym językiem. Oznacza to konieczność dostępu do autentycznych materiałów, takich jak gazety i czasopisma, publikacje popularno-naukowe, literatura piękna, filmy. Niezbędny jest dostęp do Internetu, kontakt z rodzimymi użytkownikami języka, udział w różnego rodzaju projektach i programach współpracy międzynarodowej.

Zgodnie z założeniami podstawy programowej *koniecznym warunkiem jej realizacji jest także odpowiednio wyposażona klasa*. Niezbędne pomoce, które powinny się znaleźć w sali lekcyjnej to słowniki, pomoce wizualne, odtwarzacz płyt CD, komplet płyt do podręcznika. Zalecany jest również dostęp do komputerów z łączem internetowym i, w miarę możliwości, wykorzystanie tzw. tablic interaktywnych. Należy stworzyć uczniom jak najlepsze warunki do korzystania z różnych źródeł informacji, pozyskiwania i przetwarzania informacji z zasobów Internetu i baz danych. Priorytetem nauczania musi stać się rozwijanie u uczniów **autonomii w uczeniu się** i przygotowanie młodych ludzi do samokształcenia i uczenia się przez całe życie.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że wszystkie wymienione wyżej konieczne warunki realizacji programu przyczynią się do skutecznego opanowania języka przez uczniów tylko w przypadku, gdy wykorzysta je właściwa kadra nauczycielska. Wyłącznie nauczyciel posiadający odpowiednie kwalifikacje określone przez władze oświatowe do nauczania języka rosyjskiego na IV etapie edukacyjnym, nauczyciel wyróżniający się gruntowną wiedzą fachową, umiejętnościami dydaktycznymi, intuicją i taktem pedagogicznym, wystrzegający się rutyny, dążący do samodoskonalenia i ciągłej pracy nad sobą, może stać się gwarantem sukcesu w procesie nauczania/uczenia się języka obcego.

2. CELE KSZTAŁCENIA

2.1. Cele ogólne

Kształcenie, jak każde świadome działanie, powinno się zaczynać od określenia jego celu. Przygotowując się do prowadzenia lekcji na danym etapie edukacyjnym, nauczyciel musi odpowiedzieć sobie i uczniom na pytanie, jaki jest cel jego działań, co chce osiągnąć. **Cele kształcenia** można zobrazować jako piramidę. Na jej szczycie znajdują się ogólne sformułowania ważne w całym systemie edukacyjnym. To tzw. **cele wiodące** – najbardziej ogólne, dotyczące całego systemu kształcenia. Im bliżej podstawy piramidy, tym cele stają się bardziej konkretne. Następny poziom stanowią **cele kierunkowe**, które określają efekty nauczania, jakie powinny być osiągnięte po określonym etapie edukacji w danej dziedzinie. Najbliżej podstawy piramidy znajdują się **cele szczegółowe** – konkretne rezultaty jednostkowych lekcji. Cele wiodące i kierunkowe ustalane są na poziomie władz centralnych.

Zakłada się, że uczeń kończący czwarty etap edukacji będzie osobą zdolną do podejmowania wyborów, odpowiedzialną i dojrzałą, umiejącą pokierować własnym rozwojem. Stąd ogólne cele na tym etapie to rozwijanie wiedzy i umiejętności zgodnie z zainteresowaniami i zdolnościami, rozwój zainteresowań twórczych, ogólne przygotowanie do działalności praktycznej, kształtowanie poglądu na świat, wdrożenie do samokształcenia, co pozwoli w przyszłości wybrać dalszą ścieżkę edukacji i pracy zawodowej. Powyższe założenia dotyczą wszystkich przedmiotów nauczanych w szkołach ponadgimnazjalnych.

Nowa podstawa programowa, której założenia musi spełniać każdy program rekomendowany nauczycielom, określa nadrzędne cele nauczania każdego języka nowożytnego w szkole ponadgimnazjalnej. Takim celem jest wyposażenie ucznia w kompetencje porozumiewania się w języku obcym. Istotna jest również znajomość konwencji społecznych oraz aspektu kulturowego. Uczeń powinien posiadać zdolność rozumienia komunikatów słownych, inicjowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy, powinien umieć czytać, rozumieć i pisać teksty, o stopniu trudności zgodnym z danym etapem edukacji. Absolwent szkoły ponadgimnazjalnej powinien być w stanie uczyć się języka obcego w sposób nieformalny w ramach uczenia się przez całe życie. Jednym z celów jest także kształtowanie świadomości różnorodności kulturowej i potrzeby komunikacji międzykulturowej. Czwarty etap edukacji kończy się egzaminem maturalnym, zatem przygotowanie ucznia, który zechce zdawać ten egzamin z języka rosyjskiego jest istotnym celem, w którego realizacji powinien pomóc program nauczania.

Podstawa programowa przedmiotu *Język obcy nowożytny* dla czwartego etapu edukacyjnego (IV) na poziomie „0” – dla początkujących – przewiduje następujące ogólne **cele kształcenia**:

I. Znajomość środków językowych

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

II. Rozumienie wypowiedzi

Uczeń rozumie bardzo proste i krótkie wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie i powoli, w standardowej odmianie języka, a także krótkie i proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

III. Tworzenie wypowiedzi

Uczeń samodzielnie formułuje bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne i pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

IV. Reagowanie na wypowiedzi

Uczeń uczestniczy w prostej rozmowie i w typowych sytuacjach, reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

V. Przetwarzanie wypowiedzi

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Niniejszy program, zgodnie z wyżej wymienionymi celami, zakłada przede wszystkim rozwój językowej kompetencji komunikacyjnej, a także kładzie nacisk na kształtowanie strategii samokształcenia uczniów. Czwarty etap edukacyjny dla poziomu „0” zakłada naukę języka rosyjskiego od podstaw w cyklu trzyletnim. Oznacza to, że nauka tego języka będzie trwała stosunkowo krótko, dlatego trzeba wyposażyć uczniów w solidne umiejętności porozumiewania się w języku rosyjskim w sytuacjach życia codziennego, a także przygotować ich do dalszego kształcenia we własnym zakresie. Program postuluje wykorzystanie w związku z tym nauczania strategicznego, które wynika z powszechnie zalecanego podejścia skoncentrowanego na uczniu. Skupiając się na osobie ucznia, różnicując zadania i ćwiczenia, dostosowujemy nauczanie do indywidualnego poziomu. Program zakłada także integrowanie wiedzy i umiejętności uczniów już wcześniej zdobytych na lekcjach innego języka oraz innych przedmiotów. Taka **interdyscyplinarność** skutkuje możliwością włączenia w proces nauczania języka obcego ogólnych celów obejmujących umiejętność analizy i krytycznej oceny opinii i faktów, umiejętność doboru i selekcji informacji itd.

Podsumowując, niniejszy program wytycza cele zgodne z założeniami nowej podstawy programowej dla czwartego etapu (IV) na poziomie „0”. Szczególny nacisk kładzie na rozwijanie komunikacyjnej kompetencji językowej uczniów, ich samodzielności w uczeniu się języka i kształtowanie postawy ciekawości i otwarcia wobec innych kultur, umiejętności porównania i znalezienia pomiędzy nimi podobieństw i różnic w celu rozbudzenia potrzeby rozumienia i poszanowania tradycji i kultury własnego narodu i szacunku dla innych kultur.

2.2 Cele szczegółowe

Cele szczegółowe kształcenia dotyczą bardzo konkretnych umiejętności i elementów wiedzy, które umożliwiają ukształtowanie poszczególnych kompetencji komunikacyjnych. Program wyróżnia pięć podstawowych obszarów:

- wiedzę (znajomość środków językowych, tzn. słownictwa, gramatyki i funkcji);
- recepcję (rozumienie wypowiedzi ustnych i pisemnych);
- produkcję (tworzenie wypowiedzi ustnych i pisemnych);
- interakcję (reagowanie na wypowiedzi ustne i pisemne);
- mediację (przetwarzanie wypowiedzi ustnych i pisemnych).

Zgodnie z najnowszymi tendencjami w nauczaniu języków obcych nauczyciel powinien skupić się na kształtowaniu umiejętności ucznia, a nie na przyswajaniu przez niego wiadomości. Jednak, aby komunikacja w języku obcym była skuteczna, każdy uczeń musi opanować określony zasób słów, struktur gramatycznych i realizowanych przez nie funkcji językowych, a także zasady poprawnej pisowni i wymowy. Nauczyciel języka rosyjskiego w szkole ponadgimnazjalnej powinien zatem wyposażyć uczniów w niezbędny zasób słów i zwrotów oraz w umiejętność doboru struktur nie tylko poprawnych pod względem gramatycznym, lecz także optymalnych w danym kontekście językowym.

W przypadku uczniów rozpoczynających naukę języka rosyjskiego nowa podstawa programowa zakłada, że zdobędą oni umiejętność posługiwania się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych i fonetycznych) umożliwiających komunikację w zakresie 15 tematów leksykalnych: człowiek, dom, szkoła, praca, życie rodzinne i towarzyskie, żywienie, zakupy i usługi, podróżowanie i turystyka, kultura, sport, zdrowie, nauka i technika, świat przyrody, państwo i społeczeństwo, elementy wiedzy o Rosji oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej.

Nabywanie i doskonalenie umiejętności językowych w obrębie czterech pozostałych obszarów związane jest ściśle z rozwijaniem i integrowaniem podstawowych sprawności językowych. Oznacza to, że szczegółowe cele nauczania języka rosyjskiego w szkole ponadgimnazjalnej powinny skupiać się na kształtowaniu wspomnianych sprawności. Recepcja, czyli rozumienie wypowiedzi obejmuje rozumienie ze słuchu i rozumienie tekstu czytanego. Zgodnie z podstawą programową celem szczegółowym w tym obszarze będzie między innymi umiejętność rozumienia ogólnego sensu tekstu lub jego części, umiejętność wyszukiwania wskazanych informacji, umiejętność określenia intencji autora/nadawcy tekstu oraz kontekstu wypowiedzi, a także umiejętność rozróżnienia formalnego i nieformalnego stylu wypowiedzi. Produkcja,

czyli tworzenie wypowiedzi ustnej lub pisemnej, wiąże się z posiadaniem takich umiejętności jak: opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc i czynności, opowiadanie i komentowanie wydarzeń życia codziennego, przedstawianie faktów z przeszłości i teraźniejszości, opisywanie swoich upodobań i uczuć, wyrażanie własnych opinii i przedstawianie opinii innych osób, przedstawianie intencji i planów na przyszłość.

Poza umiejętnością czytania, słuchania, mówienia i pisania w niniejszym programie, zgodnie z założeniami podstawy programowej zwraca się uwagę na jeszcze dwa cele kształcenia: reagowanie i przetwarzanie. Po zakończeniu czwartego etapu edukacji uczniowie zaczynający naukę języka rosyjskiego od „zera” powinni wykazywać się umiejętnością reagowania ustnie i pisemnie w prosty i zrozumiały sposób w typowych sytuacjach życia codziennego, tzn. stosować zwroty grzecznościowe, stosować zwroty przydatne podczas nawiązywania kontaktów towarzyskich, uzyskiwać i przekazywać proste informacje i wyjaśnienia, umieć wyrazić opinię, życzenie, prośbę, podziękowanie itd. Umiejętność przetwarzania polega na przetwarzaniu informacji, czyli najpierw uczeń musi zrozumieć przekaz w jednej formie, a następnie przetworzyć go i przedstawić w odmiennej formie. Przetwarzanie tekstów może mieć postać ustną lub pisemną. Obejmuje tłumaczenia, streszczenia, reformułowanie. Uczniowie, po zakończeniu czwartego etapu edukacyjnego (IV) na poziomie „0”, powinni umieć przekazać w języku obcym informacje zawarte w materiałach wizualnych i tekstach obcojęzycznych oraz przekazać w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z prostego tekstu w języku obcym.

Nowa podstawa programowa definiuje też szereg umiejętności pozajęzykowych, które sprzyjają rozwijaniu kompetencji językowych. Niniejszy program zakłada, że ich doskonalenie stanie się trwałym elementem lekcji w szkole ponadgimnazjalnej. Celem szczegółowym powinno stać się zatem kształtowanie umiejętności samodzielnej pracy nad językiem rosyjskim i dokonania przez ucznia samooceny (pomocą tu będzie portfolio językowe), kształtowanie umiejętności współdziałania w grupie (podczas wspólnego wykonywania projektu), korzystania ze źródeł informacji w języku rosyjskim przy użyciu technologii informacyjno-komunikacyjnych, kształtowanie umiejętności stosowania strategii komunikacyjnych i kompensacyjnych (domyślanie się znaczenia z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznane słowa lub frazy, zastępowanie innym słowem, parafraza), doskonalenie swojej świadomości językowej (dostrzeganie podobieństw i różnic między językiem polskim i rosyjskim) oraz rozwijanie kompetencji interkulturowej.

3. MATERIAŁ NAUCZANIA

Niniejszy program obejmuje materiał nauczania zgodny z nową podstawą programową i odpowiada poziomowi biegłości językowej zbliżonej do poziomu B1 *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* w sześciostopniowej skali poziomów. Zakres środków językowych nawiązuje do poziomu A2+, zaś umiejętności częściowo nawiązują do poziomu B1.

Zaprezentowany w niniejszym programie materiał nauczania jest uszczegółowieniem treści nauczania zawartych w podstawie programowej. Obejmuje zasób słownictwa konieczny do wyrażania intencji komunikacyjnych, katalog tych intencji oraz wykaz zagadnień gramatycznych umożliwiających efektywną komunikację.

3.1. Programowe treści nauczania

1. **Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych** (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:

1. człowiek (np. dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, uczucia i emocje, zainteresowania, problemy etyczne);
2. dom (np. miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenia, wynajmowanie mieszkania);
3. szkoła (np. przedmioty nauczania, oceny i wymagania, życie szkoły, kształcenie pozaszkolne);
4. praca (np. zawody i związane z nimi czynności, warunki pracy i zatrudnienia, praca dorywcza);
5. życie rodzinne i towarzyskie (np. okresy życia, członkowie rodziny, koledzy, przyjaciele, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy);
6. żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowanie, lokale gastronomiczne);
7. zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, reklama, korzystanie z usług, środki płatnicze);
8. podróżowanie i turystyka (np. środki transportu, informacja turystyczna, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie);
9. kultura (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, media);
10. sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, imprezy sportowe, sport wyczynowy);
11. zdrowie (np. samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, higieniczny tryb życia);
12. nauka i technika (np. odkrycia naukowe, obsługa i korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych, technologie informacyjno-komunikacyjne);
13. świat przyrody (np. klimat, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego, kłęski żywiołowe);
14. państwo i społeczeństwo (np. konflikty wewnętrzne i międzynarodowe, przestępczość, polityka społeczna);
15. elementy wiedzy o krajach obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej, w tym znajomość problemów pojawiających się na styku różnych kultur i społeczności.

2. **Uczeń rozumie ze słuchu** bardzo proste, krótkie, typowe wypowiedzi (np. instrukcje, komunikaty, rozmowy) artykułowane powoli i wyraźnie, w standardowej odmianie języka, czyli:

1. reaguje na polecenia;
2. określa główną myśl tekstu;
3. określa główną myśl poszczególnych części tekstu;
4. znajduje w tekście określone informacje;
5. określa intencje nadawcy/autora tekstu;
6. określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);
7. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

3. **Uczeń rozumie** krótkie, proste **wypowiedzi pisemne** (np. napisy informacyjne, listy, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, proste teksty narracyjne), czyli:

1. określa główną myśl tekstu;
2. określa główną myśl poszczególnych części tekstu;
3. znajduje w tekście określone informacje;
4. określa intencje nadawcy/autora tekstu;
5. określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);
6. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

4. **Uczeń tworzy** bardzo krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi ustne**, czyli:

1. opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i czynności;
2. opowiada o wydarzeniach życia codziennego i komentuje je;
3. przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
4. opisuje swoje upodobania i uczucia;
5. przedstawia opinie swoje i innych osób;
6. przedstawia intencje i plany na przyszłość.

5. **Uczeń tworzy** bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi **pisemne** w formie prostych wyrażen i zdań (np. wiadomość, e-mail, krótki opis, notatka, ogłoszenie, zaproszenie, ankieta, pocztówka, prosty list prywatny), czyli:

1. opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i czynności;
2. opisuje wydarzenia życia codziennego i komentuje je;
3. przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
4. opisuje swoje upodobania i uczucia;
5. przedstawia opinie swoje i innych osób;
6. opisuje intencje i plany na przyszłość.

6. **Uczeń reaguje ustnie** w prosty i zrozumiały sposób w typowych sytuacjach, czyli:

1. nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
2. rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
3. stosuje formy grzecznościowe;
4. uzyskuje i przekazuje proste informacje i wyjaśnienia;
5. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
6. prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
7. wyraża swoje opinie i życzenia, pyta o opinie i życzenia innych;
8. wyraża swoje emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
9. wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
10. przeprasza, przyjmuje przeprosiny;
11. prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

7. **Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego** (np. e-mail, wiadomość) w typowych sytuacjach, czyli:

1. nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
2. uzyskuje i przekazuje proste informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz);
3. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
4. prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
5. wyraża swoje opinie i życzenia, pyta o opinie i życzenia innych;
6. wyraża swoje emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
7. wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
8. przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

8. **Uczeń przetwarza tekst** ustnie lub pisemnie, czyli:

1. przekazuje w języku obcym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. mapach, symbolach, piktogramach) i tekstach obcojęzycznych;
2. przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z prostego tekstu w języku obcym.

9. **Uczeń dokonuje samooceny** (np. przy użyciu portfolio językowego) i **wykorzystuje techniki samodzielnej pracy** nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).

10. **Uczeń współdziała w grupie**, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.

11. **Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym** (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

12. **Uczeń stosuje strategie komunikacyjne** (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznanne słowa i zwroty) oraz proste **strategie kompensacyjne** (np. zastąpienie innym wyrazem, opis) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.

13. **Uczeń posiada świadomość językową** (np. podobieństw i różnic między językami).

3.2. Zakres treści tematyczno-leksykalnych

Prezentowane poniżej treści tematyczno-leksykalne przedstawione zostały w połączeniu z funkcjami (intencjami) komunikacyjnymi oraz umiejętnościami, ponieważ najczęściej istnieje ścisły związek pomiędzy tymi kategoriami, choć oczywiście określone intencje mogą wystąpić i w ramach innych zakresów tematycznych. Należy również mieć na uwadze fakt, że przedstawione treści nauczania powinny być traktowane elastycznie. Podstawową zasadą jest **dostosowanie programu do potrzeb, możliwości i umiejętności uczniów** w danej grupie. Inne istotne założenie to **spiralność nauczania**, czyli ciągle poszerzanie wiedzy połączone z możliwością powtórnej ekspozycji poszczególnych tematów. Niniejszy program obejmuje trzy lata nauki. Liczba godzin na naukę języka rosyjskiego w danej grupie w roku szkolnym nie jest ściśle określona. Decyzję w tej sprawie podejmuje dyrektor szkoły. W wyniku takiego rozwiązania w niniejszym programie nie można rozłożyć treści nauczania w rozbiu na kolejne lata nauki.

Zakres tematyczny	Zakres leksykalny	Przykładowe intencje i umiejętności komunikacyjne w zakresie słuchania, czytania, mówienia i pisania
Człowiek	<ul style="list-style-type: none"> • Dane personalne. • Wygląd zewnętrzny. • Cechy charakteru i temperament. • Uczucia i emocje. • Zainteresowania. • Problemy etyczne.	<ul style="list-style-type: none"> • Witanie się i żegnanie. • Przedstawianie siebie i innych osób. • Opisywanie osób (wyglądu zewnętrznego, ubioru, cech charakteru). • Wyrażanie uczuć (sympatii, aprobaty, dezaprobaty). • Informowanie o swoich zainteresowaniach, ulubionych zajęciach i rozmawianie o nich. • Porównywanie stylów życia. • Ocenianie postaw i zachowań.

Zakres tematyczny	Zakres leksykalny	Przykładowe intencje i umiejętności komunikacyjne w zakresie słuchania, czytania, mówienia i pisania
Dom	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsce zamieszkania. • Wygląd domu i poszczególnych pomieszczeń. • Wyposażenie domu. • Miasto – wieś, okolica. • Orientacja w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisywanie mieszkania, domu, jego pomieszczeń, wyposażenia, sprzętów, przedmiotów codziennego użytku. • Określanie położenia przedmiotów oraz osób. • Wyrażanie preferencji, porównywanie (miasto – wieś, własne mieszkanie – wynajęte mieszkanie). • Pytanie o drogę i wskazywanie drogi.
Szkoła	<ul style="list-style-type: none"> • Przedmioty nauczania. • Plan lekcji. • Wymagania i oceny. • Wykształcenie. • Znajomość języków obcych. • Życie szkoły. • Kształcenie pozaszkolne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisywanie zajęć i przedmiotów szkolnych. • Przedstawianie planu lekcji. • Udzielanie poleceń i instrukcji, wyrażanie konieczności, obowiązku, zakazu, pozwolenia lub ich braku (regulaminy, prawa, wymagania). • Udzielanie i uzyskiwanie informacji o wykształceniu, szkole, znajomości języków obcych. • Opisywanie życia szkoły, ciekawszych wydarzeń, zajęć pozalekcyjnych. • Informowanie o planach związanych z dalszą edukacją.
Praca	<ul style="list-style-type: none"> • Zawody i czynności z nimi związane. • Miejsce pracy. • Problemy rynku pracy. • Praca dorywcza. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat planów zawodowych. • Uzyskiwanie informacji na temat miejsca pracy, czasu pracy. • Redagowanie, przyjmowanie i odrzucanie ofert o pracę. • Formułowanie CV. • Prezentowanie kwalifikacji i umiejętności. • Podawanie przykładów pracy dorywczej wykonywanej przez młodzież.
Życie rodzinne i towarzyskie	<ul style="list-style-type: none"> • Członkowie rodziny, znajomi i przyjaciele. • Czynności życia codziennego. • Formy spędzania czasu wolnego. • Organizacja czasu wolnego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedstawianie członków rodziny i znajomych. • Pytanie rozmówcy o jego rodzinę. • Opisywanie codziennych czynności członków rodziny. • Opowiadanie o uroczystościach rodzinnych i spędzaniu świąt. • Zapraszanie na uroczystość rodzinną, podziękowanie za zaproszenie, przyjmowanie i odrzucanie zaproszenia. • Wyrażanie chęci/braku chęci, odmowy. • Pytanie o czas (datę i godzinę), miejsce spotkania. • Informowanie o ulubionych formach spędzania czasu wolnego.
Żywnienie	<ul style="list-style-type: none"> • Artykuły spożywcze. • Posiłki, ulubione dania. • Przepisy kulinarne. • Lokale gastronomiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Podawanie nazw najczęściej kupowanych artykułów spożywczych. • Udzielanie informacji na temat własnych upodobań kulinarnych. • Pytanie rozmówcy o jego ulubione dania. • Udzielanie instrukcji (przepisy kulinarne). • Opisywanie przyrządzenia wybranej potrawy. • Składanie zamówienia w restauracji.

Zakres tematyczny	Zakres leksykalny	Przykładowe intencje i umiejętności komunikacyjne w zakresie słuchania, czytania, mówienia i pisania
Zakupy i usługi	<ul style="list-style-type: none"> • Rodzaje sklepów. • Podstawowy asortyment. • Sprzedaż i kupno. • Ceny. • Jednostki miary i wagi. • Usługi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dopasowywanie nazw (rodzajów) sklepów do oferowanych przez nie towarów. • Udzielanie i uzyskiwanie informacji o produktach, towarach, usługach, cenach. • Kupowanie różnych towarów z podaniem ich wagi, długości, wielkości, rozmiaru. • Prowadzenie rozmowy w punktach usługowych, zlecenie popularnych usług (np.: naprawy obuwia, poprawek krawieckich, wywołania zdjęć). • Reklamowanie wybrakowanego towaru, zwracanie wadliwego towaru. • Wyrażanie wątpliwości, niedowierzania, zdziwienia, zaskoczenia.
Podróżowanie i turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • Środki transportu. • Podróżowanie. • Pobyt na wakacjach. • Zwiedzanie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uzyskiwanie informacji o możliwościach podróżowania (w biurach podróży, przez ogłoszenia prasowe i reklamę). • Relacjonowanie zdobytych informacji. • Rezerwowanie miejsc np. w pensjonacie, biletów na środki komunikacji i biletów wstępu. • Opowiadanie o wakacyjnych przygodach i przeżyciach. • Przedstawianie opinii na temat zwiedzanych miejsc oraz warunków podróżowania i odpoczynku. • Opisywanie atrakcji turystycznych w Rosji i w Polsce.
Kultura	<ul style="list-style-type: none"> • Dziedziny kultury. • Wybitni twórcy i ich dzieła. • Uczestnictwo w kulturze. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedstawianie faktów dotyczących przedstawicieli świata kultury, w tym znanych rosyjskich i polskich twórców. • Wyrażanie pozytywnej lub negatywnej opinii o dziele sztuki (książce, filmie, obrazie, utworze muzycznym). • Zapraszanie rozmówcy na przedstawienie teatralne, do kina lub na koncert. • Przetwarzanie prostych informacji podanych w mediach na temat wydarzeń kulturalnych.
Sport	<ul style="list-style-type: none"> • Dyscypliny sportowe. • Imprezy sportowe. • Sport ekstremalny. • Sport wyczynowy. • Wychowanie fizyczne w szkole. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opowiadanie o ulubionych i uprawianych dyscyplinach sportowych. • Uzasadnianie upodobań dotyczących danej dyscypliny sportowej. • Uzyskiwanie informacji o zainteresowaniach sportowych rozmówcy. • Podawanie nazw sportów ekstremalnych. • Formułowanie definicji sportu wyczynowego. • Przedstawianie opinii na temat zajęć wychowania fizycznego.

Zakres tematyczny	Zakres leksykalny	Przykładowe intencje i umiejętności komunikacyjne w zakresie słuchania, czytania, mówienia i pisania
Zdrowie	<ul style="list-style-type: none"> • Samopoczucie. • Dolegliwości, choroby i ich objawy. • Wizyta u lekarza. • Zdrowy styl życia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisywanie samopoczucia, dolegliwości i objawów chorobowych. • Zadawanie pytań o stan zdrowia i samopoczucie. • Zwracanie się z prośbą o pomoc. • Udzielanie i uzyskiwanie wskazówek dotyczących postępowania podczas choroby. • Uzyskiwanie informacji w aptece na temat możliwości pozbycia się dolegliwości. • Udzielanie rad rozmówcy na temat zdrowego stylu życia.
Nauka i technika	<ul style="list-style-type: none"> • Podstawowe urządzenia techniczne i ich obsługa. • Technologie informacyjno-komunikacyjne. • Ważniejsze wynalazki i odkrycia naukowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawanie pytań na temat posługiwania się różnymi urządzeniami technicznymi i sprzętem elektronicznym. • Udzielanie informacji o obsłudze urządzeń technicznych. • Udzielanie informacji na temat podstawowych czynności wykonywanych podczas pracy z komputerem. • Sporządzanie rankingu najważniejszych wynalazków i odkryć naukowych, uzasadnianie swego wyboru.
Świat przyrody	<ul style="list-style-type: none"> • Pogoda i klimat. • Ochrona środowiska naturalnego. • Klęski żywiołowe. • Człowiek i przyroda. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisywanie zjawisk pogodowych i przyrodniczych związanych z poszczególnymi porami roku. • Opisywanie środowiska naturalnego (fauna, flora, krajobraz). • Przedstawianie opinii na temat postaw i zachowań człowieka wobec przyrody. • Relacjonowanie przebiegu klęsk żywiołowych i ich konsekwencji. • Rozumienie i relacjonowanie prostych informacji podanych w mediach na temat działalności organizacji ekologicznych.
Państwo i społeczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> • Struktura państwa. • Partie i politycy. • Organizacje międzynarodowe. • Konflikty wewnętrzne i międzynarodowe. • Problemy społeczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Udzielanie i uzyskiwanie informacji na temat struktury Federacji Rosyjskiej i państwa polskiego. • Zadawanie pytań na temat ustroju państwowego w Rosji. • Charakteryzowanie ważniejszych rosyjskich i polskich partii politycznych i informowanie na temat ich liderów. • Relacjonowanie ważniejszych wydarzeń z życia politycznego Rosji i Polski. • Wyrażanie opinii na temat problemów społecznych.

Zakres tematyczny	Zakres leksykalny	Przykładowe intencje i umiejętności komunikacyjne w zakresie słuchania, czytania, mówienia i pisania
Elementy wiedzy o Rosji oraz o Polsce z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego i problemów na styku kultur	<ul style="list-style-type: none"> • Podstawowe informacje na temat najważniejszych krain geograficznych, miast, bogactw naturalnych Rosji. • Tradycje i obyczaje. • Najślynniejsi Rosjanie. • Stereotypy na temat Rosji i Rosjan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Udzielanie informacji na temat geografii, bogactw naturalnych, najważniejszych zabytków Rosji. • Porównywanie aspektów kulturowych. • Konfrontowanie stereotypów z rzeczywistością i wyrażanie własnych opinii na ich temat.

3.3. System foniczny i graficzny języka rosyjskiego

Materiał obejmujący system foniczny i graficzny języka rosyjskiego powinien być wprowadzony i przyswojony przez uczniów w pierwszym roku nauki. To niezbędny element procesu opanowywania języka. Już od pierwszych lekcji należy wprowadzać zapis graficzny liter. Nie ma jednak zgody wśród glottodydaktyków, czy robić to na jednej lekcji, czy dzielić zapoznanie uczniów z systemem graficznym języka rosyjskiego na kilka etapów. Przyjęta strategia w dużej mierze zależeć będzie od wybranego podręcznika. Trzeba jednak zdawać sobie sprawę, że czytanie to nie tylko niezmiernie ważna, ale i trudna umiejętność na każdym etapie opanowywania języka rosyjskiego z powodu konieczności przyswojenia odmiennego kodu graficznego. Dlatego ćwiczenie tej umiejętności powinno się odbywać już od pierwszych lekcji. W związku z tym w niniejszym programie sugeruje się całościowe wprowadzenie alfabetu rosyjskiego na pierwszych zajęciach, co pozwala od razu prezentować teksty proste, ale autentyczne, bez niepotrzebnego tworzenia „sztucznych”, nienaturalnych kontekstów. Uczniowie zapamiętują litery w kolejności ich występowania w alfabecie, co potem pozwala im biegle posługiwać się słownikami czy encyklopediami. Poszczególne litery najlepiej ilustrować wyrazami, które brzmią podobnie w obu językach.

Poprawne posługiwanie się językiem obcym oznacza nie tylko stosowanie reguł gramatycznych i wykorzystanie bogatego słownictwa, ale również opanowanie systemu fonicznego języka, czyli zasad prawidłowej artykulacji, intonacji i akcentowania. Zakłada się, że po ukończeniu nauki języka rosyjskiego na IV etapie edukacyjnym dla poziomu „0” uczniowie praktycznie poznają zasady artykulacji wszystkich głosek rosyjskich w różnych pozycjach w wyrazie. Nauczyciel, zdając sobie sprawę z trudności uczniów, musi stosować ćwiczenia wdrażające i korektywno-doskonające i w sposób świadomy i mechaniczny kształtować nawyki artykulacyjne. Akcent wyrazowy w języku rosyjskim stanowi dla uczących się dużą trudność. Umiejętność prawidłowego akcentowania należy kształtować na wszystkich etapach opanowywania języka.

W programie zakłada się prezentację i ćwiczenie następujących konstrukcji intonacyjnych języka rosyjskiego:

- intonację zdania oznajmującego;
- intonację zdania pytającego ze słowem pytajnym i bez niego;
- intonację zdania pytającego i wykrzyknikowego wyrażającego zachwyt i oburzenie.

W niniejszym programie postuluje się również wprowadzenie ćwiczeń fonetycznych jako stałego elementu lekcji języka rosyjskiego na każdym etapie nauki. Powinny to być ćwiczenia fonetyczne będące jednocześnie elementem powtórzeniowym i utrwalającym materiał. Ważne jest, by każdy uczeń miał możliwość aktywnie uczestniczyć w tego typu ćwiczeniach. Niezbędnym składnikiem każdej lekcji powinny stać się także ćwiczenia rytmiczne. Służą one kształtowaniu pamięci akcentuacyjnej i sprzyjają

rozwijaniu umiejętności poprawnej akcentuacji oraz uczyć odróżniać dźwięki akcentowane od zredukowanych. O ile ćwiczenia fonetyczne najlepiej przeprowadzać w początkowej fazie lekcji, o tyle ćwiczenia rytmiczne, które powinny zawierać dobrany przez nauczyciela odpowiednio do tematu lekcji zestaw leksykalny, mogą się pojawić w trakcie lekcji w momencie najbardziej optymalnym dla prawidłowej realizacji procesu dydaktycznego. Kolejną propozycją stanowią ćwiczenia na płynne i szybkie mówienie. Najlepiej sprawdzą się tutaj małe formy ustne folkloru rosyjskiego zwłaszcza zagadki, wyliczanki, przewiska (*дразнилки*) i żartobliwe frazy zbudowane z trudnych do wymówienia grup głosek (*скороговорки*). Ze względu na często zabawny charakter rozpatrywanego materiału zasadne wydaje się wykorzystanie go w ćwiczeniach w formie gier i zabaw językowych. Dodatkowym atutem tego rodzaju pracy na lekcji będzie aktywizowanie uczniów i pokonywanie odczucia znudzenia szkodliwego dla całego procesu nauczania/uczenia się.

3.4. Struktury gramatyczne

Przedstawiony wykaz zagadnień gramatycznych umożliwiających efektywną komunikację dotyczy trzech lat nauki języka rosyjskiego w szkole ponadgimnazjalnej od poziomu „0”. Podobnie jak w przypadku zakresu tematyczno-leksykalnego niemożliwe jest rozbicie tego materiału na poszczególne klasy ze względu na elastyczną liczbę godzin przeznaczoną na nauczanie języka rosyjskiego w szkołach ponadgimnazjalnych. W niniejszym programie proponuje się stosowanie zasady wprowadzania najpierw zagadnień prostszych, podstawowych, odwoływania się do wcześniej zdobytej wiedzy i stopniowego rozszerzania znajomości struktur i sposobów ich użycia aż do prezentacji i ćwiczeń zagadnień bardziej skomplikowanych zgodnie ze spiralną koncepcją nauczania.

Czasownik

Formy bezokolicznika. Dwie koniugacje czasowników rosyjskich. Czasowniki dokonane i niedokonane. Czasowniki zwrotne. Czas teraźniejszy, przyszły i przeszły. Nieregularne formy czasowników w czasie teraźniejszym, przyszłym i przeszłym. Formy trybu rozkazującego (formy podstawowe i nieregularne) oraz trybu warunkowego.

Rzeczownik

Rodzaje gramatyczne rzeczowników. Rozpoznawanie rodzaju rzeczowników. Polsko-rosyjskie niezgodności rodzajowe. Liczba pojedyncza i mnoga rzeczowników. Formy przypadków i ich funkcje semantyczne. Odmiana rzeczowników I, II i III deklinacji. Rzeczowniki żywotne i nieżywotne. Rzeczowniki nieodmienne. Rzeczowniki występujące tylko w liczbie pojedynczej. Rzeczowniki występujące tylko w liczbie mnogiej. Rzeczowniki o odmianie przymiotnikowej.

Przymiotnik

Rodzaje gramatyczne przymiotników. Formy deklinacyjne przymiotników twardo- i miękkotematowych oraz przymiotników o odmianie mieszanej. Tworzenie stopnia wyższego przymiotników (formy proste i opisowe). Tworzenie stopnia najwyższego przymiotników (formy opisowe). Krótkie formy przymiotników – ogólne zasady tworzenia.

Liczebnik

Liczebniki główne 1–1000. Połączenia liczebników z rzeczownikami i przymiotnikami. Liczebniki porządkowe w konstrukcjach określających.

Zaimek

Zaimki osobowe i ich odmiana. Zaimki wskazujące i ich odmiana. Zaimki dzierżawcze i ich odmiana. Zaimki pytające i względne. Zaimki nieokreślone z partykułą *-то, -нибудь*. Formy gramatyczne zaimków przeczących z partykułami *ни-, не-* z przyimkiem i bez. Zaimek *себя* i zwrot *друг друга*.

Przysłówek

Przysłówki utworzone od przymiotników, rzeczowników i innych części mowy. Przysłówki miejsca i kierunku, czasu, sposobu, przyczyny i celu oraz stopnia i miary. Przysłówki przeczące z partykułami *не-* i *ни-*. Stopień wyższy przysłówek.

Przyimek

Przymyki oznaczające miejsce znajdowania się. Przymyki określające położenie w przestrzeni. Przymyki przestrzenne oznaczające kierunek ruchu z uwzględnieniem różnic w języku polskim i rosyjskim. Zależności między przymkami przestrzennymi a przedrostkami czasowników. Przymyki w konstrukcjach określających czas trwania. Przymyki przyczynowe.

Składnia

Na opisywanym etapie edukacyjnym uczeń powinien opanować bardzo podstawowe struktury gramatyczne: zdania oznajmujące (w tym opuszczanie czasownika posiłkowego *быть* w czasie teraźniejszym), zdania wyrażające posiadanie z *есть* i bez *есть*, zdania pytające (w tym tworzone za pomocą partykuły *ли*), zdania pojedyncze wykrzyknikowe, zdania bezpodmiotowe, prosty i przestawny szyk wyrazów w zdaniu, konstrukcje oznaczające przyczynę, konstrukcje wyrażające kierunek i miejsce, konstrukcje wyrażające przyzwolenie, zakaz, powinność, konstrukcje wyrażające dokładny i przybliżony czas zegarowy, początek i koniec czynności, konstrukcje z użyciem zaimków nieokreślonych, rekcję czasowników – różnice między językiem polskim a rosyjskim (w zakresie minimum leksykalnego dla poziomu B1). Zdania pojedyncze. Zdania złożone współrzędnie ze spójnikami *и, а, или, но*. Zdania złożone podrzędnie (podmiotowe, przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe).

3.5. Zasady konstruowania wypowiedzi

Treści nauczania obejmują swym zakresem również zasady konstruowania wypowiedzi ustnych i pisemnych wraz z systemem informacji o doborze charakterystycznych środków językowo-stylistycznych i kompozycyjnych w zależności od formy wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej. W programie zakłada się, że w ramach wypowiedzi ustnych uczeń na opisywanym etapie edukacyjnym nabędzie umiejętność inicjowania rozmowy, przekazywania komunikatu oraz kończenia rozmowy. Uczeń będzie umiał tworzyć bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi. W ramach wypowiedzi w formie pisemnej uczeń sporządzi wiadomość e-mail, ogłoszenie, notatkę, ankietę, wystosuje zaproszenie, zaadresuje i napisze pocztówkę, list prywatny i prosty list formalny.

Wprowadzając, utrwalając i kontrolując tego typu materiał, nauczyciel powinien zadbać o dobór odpowiednich przykładów, modelowych wypowiedzi i ćwiczeń. Ważne jest stworzenie uczniowi możliwości wyrażania opinii na tematy, które go interesują. Redagowanie wypowiedzi ustnych powinno być poprzedzone przybliżeniem niektórych zasad poprawnego stylu. Trzeba zwrócić uwagę ucznia na unikanie zbędnych powtórzeń składniowych, stosowanie urozmaiconego słownictwa, opuszczanie powtarzających się wyrazów. Uczeń musi zostać zapoznany z podstawowym zasobem zwrotów grzecznościowych (powitanie, pożegnanie, zawieranie znajomości, podziękowania, zwroty pytające, potwierdzenie, wyrażenie zgody, zaprzeczenie, odmowa, wyrazy zadowolenia, niezadowolenia, życzenia, gratulacje). Niezbędne wydaje się zapoznanie ucznia z szerokim zestawem wyrażenia nazywających różne stosunki czasowe (określenia porządkujące wydarzenia, mówiące o czasie zdarzenia i jego częstotliwości) oraz dynamizujących wypowiedź.

W przygotowaniu do wypowiedzi pisemnej bardzo istotne jest zaprezentowanie uczniom modelowych wypowiedzi i przybliżenie zasad ich konstruowania. Pracując nad konkretną wypowiedzią, nauczyciel powinien rozpocząć od wybrania wspólnie z uczniami formy wypowiedzi, zgromadzenia materiału (podania/zapisania wyrazów, zwrotów, fragmentów zdań), ustalenia kompozycji, stworzenia planu danej wypowiedzi. Ważne jest monitorowanie konsekwentnego przestrzegania poczynionych ustaleń. Istotne jest uświadomienie uczniom, że na poprawnie zredagowaną wypowiedź pisemną składają się:

- treść wypowiedzi wraz z doбором właściwego słownictwa;
- poprawny pod względem gramatycznym i stylistycznym sposób wyrażania myśli;
- poprawność ortograficzna zapisanego tekstu;
- poprawność zapisu pod względem graficznym (Wróbel).

Nie można także zapominać o kompozycji wypowiedzi, czyli zastosowanym w niej układzie treści (wstęp, rozwinięcie, zakończenie) i stylu językowym, dzięki czemu wypowiedź jest spójna, logiczna, zrozumiała dla odbiorcy.

4. REALIZACJA PROGRAMU NAUCZANIA

4.1. Metody i formy pracy

Fundamentalnym założeniem niniejszego programu jest podmiotowe i osobowe traktowanie ucznia w procesie kształcenia. Takie podejście, stworzone w oparciu o założenia psychologii humanistycznej, nazywano **edukacją humanistyczną** i zdefiniowano jako działanie, które *łączy praktykę edukacyjną ze wszystkimi jej elementami nauczania i uczenia się, z humanistycznym podejściem do człowieka, kładąc szczególny nacisk na szanowanie poczucia wolności i własnej wartości, rozwoju wartości, godności, integralności i niepowtarzalności ucznia w procesie edukacji* (Combs 1981, s. 446).

Główne cele edukacji humanistycznej to: uwzględnianie indywidualnych potrzeb i celów ucznia podczas konstruowania programów edukacyjnych, wspieranie go w procesie nabywania umiejętności niezbędnych do życia w społeczeństwie wielokulturowym i w dążeniu do samorealizacji, stworzenie klimatu sprzyjającego aktywności ucznia, zapewnienie zrozumienia, wsparcia w atmosferze wolnej od gróźb, uwzględnienie ważnej roli uczuć, wartości i percepcji w procesie kształcenia oraz rozwijanie u uczniów empatii, tolerancji, szacunku dla innych i umiejętności rozwiązywania konfliktów (Combs 1981).

Kształcenie, które ukierunkowane jest na wspomaganie ucznia, uwzględnianie jego potrzeb, zdolności, możliwości, zainteresowań, motywacji do nauki i preferowanych stylów przyswajania wiedzy (a jest ich wiele, podobnie jak modeli, które je opisują – najpopularniejsze z nich to: model sensoryczny, lewo/prawo półkulowy styl nauki, model indywidualno-społeczny, model Kolba, model Honeya i Mumforda oraz kategoryzacja Feldera i Silverman)¹ pozwala mu stać się w przyszłości w pełni funkcjonującą jednostką, umożliwia kształtowanie samodzielnego, twórczego myślenia, umiejętności skutecznego komunikowania się i życia w społeczeństwie, umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji oraz umiejętności uczenia się przez całe życie i dokonywania samooceny.

Stosując się do powyższych zasad, nauczyciel powinien uwzględnić charakterystykę uczniów w wieku ponadgimnazjalnym, tj. 16–19 lat, którzy zaczynają planować swoją przyszłość, dokonują pierwszych świadomych wyborów ścieżek życiowych. Wzmacnia się w nich w związku z tym motywacja do samokształcenia. Młodzież staje się coraz bardziej ciekawa świata, poszukuje nowych doznań, nowych doświadczeń, staje się bardziej twórcza, otwarta, rozważa różne warianty działań, rozwija myślenie abstrakcyjne. Jednocześnie na otaczający świat patrzy dość krytycznie, chętnie podejmuje dyskusje i polemizuje z innymi. Młodzi ludzie silnie uzewnętrzniają swoje emocje, które charakteryzują się w tym okresie chwiejnością i krańcowością. Wszystkie wymienione cechy wpływają na proces uczenia się/nauczania. Przy czym wpływ ten może być zarówno pozytywny, jak i negatywny. Niezwykle ważną rolę ma tu do odegrania nauczyciel – doskonały obserwator i taktowny pedagog, który zorientuje się w predyspozycjach swoich uczniów i każdemu stworzy możliwość realizowania się i osiągnięcia sukcesów. Będzie konsekwentnie przestrzegał zasad współpracy, przedstawi i wyjaśni uczniom cele nauki i sprawdzi osiągnięte efekty, obiektywnie oceni wkład i wysiłki ucznia, dostrzeże mocne strony i zwróci uwagę na elementy, wymagające większego zaangażowania ze strony ucznia.

Podejście humanistyczne do nauki języka obcego założone w programie i konieczność uwzględnienia zróżnicowanych potrzeb rozwojowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych skłania do wyboru elastycznych metod kształcenia. Jak już wspomniano we wstępie, gwarancję zindywidualizowania form pracy

¹ **Model nauki sensorycznej** – informacja jest przetwarzana przez zmysły. Wyróżnia się trzy podstawowe modalności sensoryczne (wzrokową, słuchową, kinestetyczną), z których zazwyczaj jedna jest dominująca.

Lewo/prawo półkulowy styl nauki – każda z półkul mózgowych przetwarza informację w inny sposób. U większości ludzi można wyróżnić półkulę dominującą. Uczniowie, u których dominuje lewa półkula wykazują się logicznym i analitycznym myśleniem, preferują pracę indywidualną. Osoby z dominującą prawą półkulą kierują się często intuicją, emocjami, lubią pracę w zespole.

Model indywidualno-społeczny – ściśle związany z lateralnym profilem dominacji.

Model Kolba – definiuje style uczenia się w oparciu o cztery pytania: *Dlaczego?* (analityczne podejście do poznawanych zagadnień); *Co?* (informacje muszą być logicznie uporządkowane, dokładnie objaśnione); *Jak?* (uczenie się metodą „prób i błędów”); *Co się stanie, gdy?* (samodzielne rozwiązywanie problemów, eksperymentowanie).

Model Honeya i Mumforda – definiuje cztery style podejścia do nowych informacji i wyróżnia następujące postawy: aktywista, myśliciel, teoretyk, pragmatyk.

Kategoryzacja Feldera i Silverman – wyróżnia cztery wymiary stylów uczenia się: sensoryczny – intuicyjny, wizualny – werbalny, aktywny – refleksyjny, sekwencyjny – łączny.

z uczniami daje zastosowanie eklektyzmu w nauczaniu. Uwzględniając założenia nowej podstawy programowej przedmiotu język obcy nowożytny, która za najważniejsze uważa skuteczne komunikowanie się w języku obcym, najbardziej zasadny wydaje się wybór eklektycznego podejścia komunikacyjnego łączącego elementy tradycyjnych i niekonwencjonalnych metod nauczania języków obcych.

W niniejszym programie postuluje się zapewnienie uczniom bezpośredniego kontaktu z żywym językiem rosyjskim i kulturą rosyjską (nagrania, podkasty, programy telewizyjne, audycje radiowe, Internet), nauczanie w niewielkich grupach, nauczanie gramatyki w sposób indukcyjny (przyswajanie reguł gramatycznych z kontekstu, co wiąże się często z samodzielnym i nie zawsze uświadomionym dokonaniem uogólnienia w konsekwencji wielokrotnego zetknięcia się z użyciem danej struktury). Są to elementy **metody bezpośredniej**. Przy wprowadzaniu nowego materiału leksykalnego lub struktur gramatycznych pomocna może okazać się **metoda audiolingwalna**, która zakłada kształcenie nawyków językowych w sposób nierefleksyjny, mechaniczny. Wielokrotne powtarzanie wyrazów, całych fraz czy odgrywanie scenek dialogowych z powtarzaniem replik sprzyja pamięciowemu przyswajaniu materiału (repetycja i memoryzacja). W nauczaniu eklektycznym występują również elementy **metody kognitywnej**, która zakłada, że trzeba zrozumieć mechanizmy języka obcego i wówczas tworzyć samodzielnie wypowiedzi. Uczący się opanowuje język za pomocą prób i błędów, aż do osiągnięcia kompetencji językowej. Nie należy również całkowicie odrzucać **metody gramatyczno-tłumaczeniowej**. Pewne jej elementy (analiza gramatyczna, nauczanie dedukcyjne) w przypadku określonych uczniów mogą okazać się skuteczne. Kreatywny nauczyciel stosujący podejście eklektyczne może także sięgnąć po **metody niekonwencjonalne** (**Total Physical Response** – metoda reagowania całym ciałem, **The Silent Way** – przyswajanie języka w ciszy i skupieniu, **Community Language Learning CLL** – wykorzystanie potrzeby porozumiewania się między sobą, pracy w grupie, sugestopedię i inne).

Skuteczna komunikacja oznacza rozumienie i tworzenie wypowiedzi, przekazywanie informacji, bycie zrozumianym przez naszych interlokutorów. Ze względu na ten cel, i wszystkie pozostałe wymienione w niniejszym programie, zaleca się stosowanie następujących form pracy lekcyjnej: pracę w parach, pracę w niewielkich grupach (3–5 osób), pracę indywidualną kierowaną przez nauczyciela, pracę indywidualną samodzielną i pracę z całą klasą. Warto pamiętać, że praca w parach umożliwia stosunkowo największej liczbie uczniów aktywność w akcie komunikacji. Interakcja jest wówczas najbardziej zbliżona do autentycznej. Ta forma pracy najlepiej sprawdza się w ćwiczeniach z luką informacyjną, w których wykonanie zadania uzależnione jest od wzajemnej wymiany informacji między uczniami. Praca w niewielkich grupach umożliwia uczniom twórcze współdziałanie. Jest skuteczna podczas ćwiczeń komunikacyjnych ukierunkowanych na rozwiązywanie problemu, sporu, polemikę lub na realizację projektu. Pozwala uczniom na określoną swobodę i oprócz rozwijania kompetencji komunikacyjnej pozwala kształtować kompetencje społeczne. Praca indywidualna, zarówno kierowana przez nauczyciela, jak i samodzielna pozbawiona jest elementu interakcji, ale ma swoje zalety, bo pozwala uczniowi pracować w dogodny dla siebie sposób i we własnym tempie. Najczęściej wykorzystuje się ją na etapie przygotowania do ćwiczeń komunikacyjnych. Dużego wycucia, uwagi i skupienia wymaga od nauczyciela praca z całą klasą, ponieważ często tylko teoretycznie wszyscy uczniowie są w nią zaangażowani. Jej wykorzystanie może być uzasadnione przy powtarzaniu materiału, czy omawianiu jakiegoś problemu, kiedy nauczyciel zadaje pytania, a chętni lub wskazani uczniowie udzielają odpowiedzi. Należy podkreślić, że tylko różnorodność, stosowanie zależnie od potrzeb dydaktycznych wszystkich form pracy z uczniami przynosi pożądane efekty. Nauczyciel unika w ten sposób schematyzmu, rutyny i monotonii, które są wrogami skutecznie prowadzonego procesu nauczania/uczenia się.

4.2. Techniki nauczania

Techniki nauczania to sposoby działania nauczyciela, które służą podniesieniu skuteczności nauczania. Można wyróżnić techniki służące rozwijaniu poszczególnych sprawności językowych, choć jednocześnie należy pamiętać, że żadna z nich w rzeczywistości nie występuje w odosobnieniu od innych. Pierwsza grupa to techniki doskonalenia **umiejętności receptywnych**. **Słuchanie** ze zrozumieniem jest podstawową sprawnością poprzedzającą komunikację, jednocześnie stosunkowo trudną do opanowania. Zadaniem nauczyciela jest kształtowanie u uczniów takich umiejętności, które pomogą rozumieć treść bez konieczności znajomości każdego słowa, czy ułatwią wyszukiwanie tylko tych informacji, które są potrzebne w danym momencie. Do technik rozwijających słuchanie należą między innymi:

- zaznaczanie rozpoznanego dźwięku/wyrazu/frazy;
- układanie w prawidłowej kolejności słyszanych zdań;
- wybierania właściwego elementu obrazka, porządkowanie kolejności ilustracji;
- uzupełnianie tabeli, ankiety na podstawie informacji z tekstu;
- wykonywanie czynności zgodnie z usłyszanym poleceniem;
- ustalanie zgodności jakiegoś twierdzenia z tekstem (prawda/fałsz);
- udzielanie odpowiedzi na pytania zawarte w poleceniu;
- pytania wielokrotnego wyboru;
- poprawianie/porównywanie tekstu pisanego i słuchanego;
- przedstawianie treści za pomocą schematu.

Sprawność **czytania** obejmuje technikę czytania i rozumienie czytanego tekstu. Doskonaleniu techniki czytania służy czytanie głośne. Należy wykorzystywać je zwłaszcza w pierwszym okresie nauki języka rosyjskiego, kiedy uczeń musi opanować trudny i nowy dla niego kod graficzny. Czytanie ciche będzie przydatne zaraz po opanowaniu alfabetu. Pozwala ono skoncentrować się na treści i następnie wykonać postawione wcześniej polecenia. Przykładowe techniki rozwijające sprawność czytania to:

- wybieranie właściwej ilustracji lub jej elementu zgodnie z treścią tekstu;
- znajdowanie różnic pomiędzy ilustracją a tekstem;
- szukanie słów-kluczy pomagających znaleźć odpowiedzi na pytania;
- odszukiwanie fragmentu będącego odpowiedzią na postawione pytanie;
- ustalanie zgodności jakiegoś twierdzenia z tekstem (prawda/fałsz);
- test luk otwartych do uzupełnienia na podstawie treści tekstu;
- sporządzanie planu czytanego tekstu;
- uzupełnianie tabeli na podstawie informacji z tekstu.

Mówienie i pisanie wymagają od uczniów samodzielnego tworzenia komunikatów w języku obcym i dlatego nazywa się je **sprawnościami produktywnymi**. Zgodnie z celami nauczania zawartymi w niniejszym programie, najważniejszym zadaniem nauczyciela jest kształtowanie u uczniów kompetencji komunikacyjnej. W związku z tym należy tak zaplanować zajęcia, aby uczeń miał powód i okazję do komunikowania się w języku rosyjskim. Poza tym nauczyciel musi się postarać, by ograniczyć i pokonać barierę komunikacyjną, która często towarzyszy uczniom w nabywaniu umiejętności mówienia. Techniki stosowane w rozwijaniu płynności **mówienia** to między innymi:

- powtarzanie za wzorem (przydatne przy ćwiczeniu wymowy, intonacji i akcentuacji);
- budowanie dialogów w oparciu o wzór;
- śpiewanie piosenek;
- odpowiadanie na pytania;
- układanie pytań do odpowiedzi;
- spekulowanie na podstawie tytułu;
- interpretowanie cytatu, przysłowia, powiedzonka;
- inscenizowanie scenek związanych z autentyczną sytuacją komunikacyjną;
- przeprowadzanie wywiadów;
- wygłaszanie krótkich prezentacji;
- uczestniczenie w dyskusji.

W początkowym okresie nauki przy kształtowaniu sprawności **pisania** szczególną uwagę należy zwrócić na nauczanie poprawnej pisowni, korelację między dźwiękiem a literą oraz na właściwe łączenie liter. Przydatne będą takie techniki, jak np.:

- przepisywanie wyrazów i zdań;
- dyktanda;
- uzupełnianie luk w tekście pojedynczymi wyrazami.

Techniki, które pomogą opanować pisanie tekstów użytkowych należy stosować na wszystkich etapach kształtowania umiejętności pisania. Oto niektóre z nich:

- notowanie potrzebnych informacji;
- podpisywanie ilustracji;
- nadawanie tytułów fragmentom tekstu;
- kończenie lub uzupełnianie zdań;
- rozbudowywanie wypowiedzi;
- uzupełnianie luk fragmentami tekstu;
- wypełnianie ankiet, formularzy;
- pisanie ogłoszeń, listów i in.

Nie należy zapominać o technikach służących **wprowadzaniu środków językowych** – słownictwa i struktur gramatycznych. Przystępując do pracy z tym materiałem, nauczyciel powinien zaplanować swe działania według następującego planu: wprowadzenie do tematu, prezentacja nowego materiału, ćwiczenie poprawnego użycia, ćwiczenie płynnego wykorzystania poznanego materiału.

Warto zwrócić także uwagę na inne, przydatne w rozwijaniu kompetencji komunikacyjnej, techniki. Są to gry i zabawy, odgrywanie ról, prace związane z wykonaniem projektu, techniki multimedialne, techniki kształcenia samodzielnego uczenia się i samooceny, techniki indywidualizacji pracy.

4.3. Wybór podręcznika i materiałów dydaktycznych

W praktyce szkolnego nauczania języka rosyjskiego istotnym elementem jest trafny wybór podręcznika do nauki tego języka oraz wykorzystanie odpowiednich materiałów dydaktycznych. Trzeba jednak pamiętać, że podręcznik jest tylko pewną bazą, punktem odniesienia, nie może stać się jedynym wykorzystywanym środkiem dydaktycznym. Nauczyciel powinien bezwzględnie uzupełniać materiał z wybranego podręcznika aktualnymi materiałami autentycznymi. Dokonując wyboru podręcznika, należy wziąć pod uwagę kilka kryteriów, które musi on spełniać. Są to przede wszystkim:

- zgodność z założeniami podstawy programowej i wybranego programu nauczania;
- możliwość rozwijania wszystkich sprawności językowych z jednoczesnym ukierunkowaniem na kształtowanie językowej kompetencji komunikacyjnej;
- posiadanie zestawu materiałów okolo podręcznikowych (płyty CD, DVD, zestawy z ćwiczeniami, testy i in.);
- odwoływanie się do znanej uczniom rzeczywistości, co zachęca ich do aktywności;
- wspieranie ucznia w samodzielnej nauce;
- przejrzystość struktury, spójność, logika prezentacji materiału;
- otwartość (uwzględnianie różnych zainteresowań, preferencji i potrzeb uczniów, odwoływanie się do ich doświadczenia życiowego i osobistego) – co zapewnia uczniom wolność i swobodę działania;
- możliwość dokonania ewaluacji osiągnięć ucznia i samooceny;
- szeroko rozumiana atrakcyjność (szata graficzna, odwoływanie się do estetyki mediów, odpowiedni poziom prezentacji zagadnień, zawartość komponentu realioznawczego i kulturowego).

4.4. Rozkład materiału

Rozkład materiału to narzędzie, które pozwala zaplanować pełną jego realizację. Pomaga nauczycielowi dobrać materiał nauczania odpowiednio do liczby godzin, treści programowych, możliwości uczniów, warunków szkolnych. Najlepiej opracowywać go w ujęciu ramowym na okres trzech lat, a w postaci szczegółowej na jeden semestr. Konstruując go, należy stosować regułę spiralności, kumulatywności (odwoływania się do już nabytej wiedzy i umiejętności) i zasadę systematyczności. Rozkład materiału nauczania języka obcego powinien obejmować tematykę lekcji, cele komunikacyjne, materiał leksykalno-gramatyczny, ćwiczone sprawności językowe, materiały i pomoce dydaktyczne, uwagi o realizacji. Współczesna dydaktyka języków obcych dopuszcza odejście od rozkładu materiału na rzecz planów wynikowych nastawionych nie tyle na pełną realizację materiału nauczania, ile na wynik – nabycie umiejętności.

Podstawowym elementem nauczycielskiego planowania jest tworzenie scenariuszy poszczególnych lekcji.

5. OCENIANIE

5.1. Uwagi ogólne

Integralną częścią nauczania jest ocenianie pracy i osiągnięć uczniów. Jest to proces gromadzenia i analizowania informacji o uczniu, który służy diagnozowaniu jego wiedzy i umiejętności oraz monitorowaniu postępów. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych celami oceniania wewnątrzszkolnego są:

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz postępach w tym zakresie;
- udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- dostarczanie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Ocenianie wewnątrzszkolne powinno pełnić przede wszystkim **funkcję informacyjną**. Uczeń dowiadyje się o poziomie swoich osiągnięć edukacyjnych, z drugiej zaś strony rodzice i nauczyciel, a szerzej – szkoła zyskują źródło informacji o postępach uczniów i skuteczności stosowanych metod nauczania. Właściwe ocenianie powinno spełniać kilka podstawowych wymogów. Po pierwsze na początku roku szkolnego należy poinformować uczniów i ich rodziców o kryteriach oceniania sprecyzowanych w Przedmiotowym Systemie Oceniania (PSO). Wspomniany system powinien być spójny z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania (WSO). Ważne jest, by ocenie podlegały przede wszystkim umiejętności ucznia, czyli wykorzystanie w praktyce zdobytej wiedzy. Warto zachęcać uczniów do przeprowadzania samooceny i podejmowania porównania jej wyników z informacjami o postępach otrzymywanymi od nauczyciela.

Nauczyciel musi pamiętać, że znajomość języka obcego, rozumianego jako narzędzie komunikacji, nie jest wiedzą, którą można ocenić jedynie za pomocą sprawdzianów i prac kontrolnych. Najważniejsza jest skuteczność przekazu, adekwatny odbiór wypowiedzi w języku obcym i reagowanie zgodne z sytuacją, świadomość różnic językowych i kulturowych i wiele innych czynników, których żaden test nie jest w stanie obiektywnie i w pełni ocenić. Dlatego tylko systematyczne diagnozowanie uczniów oparte na ciągłej obserwacji pozwoli ocenić ich zaangażowanie w proces dydaktyczny i postępy w nauce.

5.2. Opis poziomu osiągnięć uczniów w zakresie poszczególnych sprawności językowych

Pod koniec nauczania języka rosyjskiego na IV etapie edukacyjnym dla poziomu „0” ocenie podlegają osiągnięcia uczniów w zakresie poszczególnych sprawności językowych. W niniejszym programie zakłada się opanowanie podanych poniżej osiągnięć.

Sprawności językowe	Uczeń potrafi:
Słuchanie	<ul style="list-style-type: none"> • zrozumieć polecenia wydawane przez nauczyciela w języku rosyjskim; • zrozumieć główne myśli zawarte w prostej wypowiedzi rodzimego użytkownika języka na tematy przewidziane programem; • zrozumieć główne wątki programów radiowych i telewizyjnych dotyczących spraw bieżących lub spraw go interesujących; • odnaleźć szczegółowe informacje zawarte w usłyszanych tekstach.

Mówienie	<ul style="list-style-type: none"> • stosować typowe zwroty grzecznościowe; • inicjować rozmowę; • prowadzić rozmowę na tematy dotyczące życia codziennego; • odpowiednio reagować na wypowiedź rozmówcy; • formułować krótkie, płynne, spójne wypowiedzi na tematy przewidziane programem; • krótko uzasadniać i objaśniać własne poglądy; • relacjonować wydarzenia, fabułę książek i akcję filmów; • opisać ludzi, przedmioty, miejsca i proste czynności.
Czytanie	<ul style="list-style-type: none"> • zrozumieć ogólny sens prostych powszechnie spotykanych tekstów: ogłoszeń, reklam, instrukcji, rozkładów jazdy, menu itp.; • zrozumieć główne myśli autentycznego nieskomplikowanego tekstu; • zrozumieć proste teksty zawierające podstawowy zasób struktur leksykalno-gramatycznych; • znaleźć odpowiednie informacje w tekście; • domyślić się znaczenia słów na podstawie kontekstu.
Pisanie	<ul style="list-style-type: none"> • stosować reguły ortograficzne i proste zasady interpunkcji; • ułożyć plan wypowiedzi pisemnej; • wypełnić formularz, ankietę; • napisać e-mail, pocztówkę, notatkę, prosty list prywatny.
Inne umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie korzystać ze słownika; • dobierać i selekcjonować informacje ze źródeł rosyjskojęzycznych; • ocenić swoje mocne i słabe strony oraz postępy w nauce języka; • poprawić błędy swoje i innych w zakresie poznanego materiału.

5.3. Samoocena

Jak wiadomo jednym z zasadniczych celów edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym jest wykształcenie **autonomii ucznia**. Autonomia to umiejętność pracy bez nadzoru, umiejętność transferu (zastosowania opanowanej wiedzy w nowych sytuacjach) oraz umiejętność odejścia od utartych wzorów zachowań. Pozwala ona kształtować pozytywną postawę ucznia wobec procesu uczenia się, zdobywania wiedzy. Czyni go w znacznym stopniu odpowiedzialnym za ten proces. Ważnym elementem autonomii ucznia jest dokonywanie **samooceny**, czyli swoistej refleksji nad własnymi słabymi i mocnymi stronami, co pozwala planować nabywanie wiedzy i umiejętności, a także oceniać postępy i rozwój. Samoocena ma znaczenie nie tylko w procesie edukacji. Odgrywa istotną rolę także w życiu zawodowym i codziennym. Wykształcenie umiejętności dokonywania samooceny jest jednym z wymagań szczegółowych nowej podstawy programowej. Pożądaną formą wdrażania uczniów do dokonywania samooceny jest ewaluacja własnych działań. Uczeń może ją przeprowadzić indywidualnie lub w grupie, pisemnie lub ustnie, po każdej lekcji, po pracy nad określoną partią materiału, po semestrze czy cyklu zajęć. Ewaluacja może mieć formę pytań-odpowiedzi, wyrażania opinii, ankiety, dyskusji.

Ciekawą możliwością dokonywania samooceny stwarza *Europejskie portfolio językowe* (EPJ). Jest to osobisty dokument ucznia, prezentujący jego umiejętności językowe i doświadczenia interkulturowe ze wszystkich okresów nauki we wszystkich znanych mu językach, niezależnie od tego czy zostały zdobyte w szkole czy poza nią. Jest więc świadectwem rozwoju jednostki w procesie uczenia się. Praca z EPJ powinna przyczynić się do poznania siebie jako osoby uczącej się, zdobycia wiary we własne możliwości, stopniowego opanowania umiejętności oceny swoich postępów w poznawaniu języków i kultur, refleksji nad własnymi sposobami uczenia się, zdobycia samodzielności w nauce języków oraz zdolności świa-

domego doskonalenia kompetencji językowej, komunikacyjnej, interkulturowej i różnokulturowej. EPJ składa się z trzech części: *Paszportu Językowego*, *Biografii Językowej* i *Dossier*. *Paszport Językowy* (Euro-pass) prezentuje profil językowy oraz bilans doświadczeń interkulturowych jego posiadacza. *Biografia Językowa* to osobisty zapis wydarzeń związanych z nauką języków i także osobista refleksja ucznia na temat własnych strategii uczenia się oraz potrzeb i celów nauki. *Dossier* to teczka zawierająca wybór prac i dokumentów właściciela portfolio. Zgromadzone są tu najlepsze prace, dyplomy, zaświadczenia, certyfikaty, informacje o kursach, odbytych stażach, podróżach itd.

5.4. Ocena pracy nauczyciela

Nauczyciel zawsze powinien oczekiwać od swoich uczniów opinii na temat własnej pracy. Może ją uzyskać w sposób pośredni, uważnie obserwując uczniów. Ich reakcje, praca na lekcji są prawdziwym sprawdzianem dla nauczyciela. Metodą bezpośrednią uzyskania informacji jest rozmowa z uczniami. Należy jednak się liczyć z tym, że z różnych względów, wyrażane przez uczniów sądy mogą nie być szczere. Wydaje się, że najbardziej miarodajnym źródłem informacji jest anonimowa ankieta ewaluacyjna. Pytania w niej zawarte powinny dotyczyć technik i form pracy, doboru tematów, materiałów dydaktycznych, prac domowych, stopnia trudności ćwiczeń, zadań i poleceń, a także oceny zachowania nauczyciela w stosunku do uczniów. Po jej przeprowadzeniu i dokonaniu analizy nauczyciel powinien omówić ją z uczniami. Dokonywanie oceny pracy nauczyciela przez uczniów jest ważne dla obu stron. Nauczycielowi dostarcza cennych informacji, a w przypadku uczniów sprzyja kształtowaniu umiejętności krytycznej i samodzielnej refleksji nad różnorodnymi elementami procesu nauczania/uczenia się języka.

6. MATERIAŁY UZUPEŁNIAJĄCE

6.1. Projektowanie dydaktyczne

Projektowanie dydaktyczne jest porządkowaniem czynności nauczyciela zgodnie z zasadami, które określają przebieg procesu kształcenia. Może ono dotyczyć każdego poziomu włącznie z pojedynczymi zajęciami, kiedy to konstruujemy scenariusz lekcji. Wówczas, zgodnie z postulatami amerykańskich psychologów Gagne'a, Briggsa i Wagera, należy w zależności od przyjętego celu kształcenia odpowiednio dobrać i zorganizować treści, metody, formy i środki. Wszystkie wymienione elementy są ściśle ze sobą powiązane, dlatego też każda modyfikacja, choćby jednego z nich, niesie za sobą konieczność zmiany pozostałych.

Gagne, Briggs i Wager wyróżniają dziewięć faz projektowania dydaktycznego. Są to: cele nauczania, analiza dydaktyczna, właściwości uczącego się, cele wykonawcze, zadania testu wykonawczego, strategia nauczania, materiały dydaktyczne, kontrola kształtująca i kontrola zbierająca. Cele nauczania wyrażone są w wynikach kształcenia. Wspomniani psychologowie nazywają je kategoriami zdatności i wyróżniają pięć ich rodzajów: umiejętność intelektualną, strategie poznawcze, informacje werbalne, umiejętności motoryczne i postawy. Aby prawidłowo zaprojektować proces nauczania należy, oprócz uświadomienia sobie celów, dokonać analizy dydaktycznej, czyli określić jakie umiejętności musi posiadać uczeń, żeby osiągnąć założone cele. W projektowaniu dydaktycznym wiodącą rolę odgrywa zasada uwzględniania indywidualnych cech uczniów. Następną fazą projektowania to wyznaczenie na podstawie celów ogólnych bardziej szczegółowych celów operacyjnych. Konstruując projekt dydaktyczny, należy także przemyśleć i przygotować narzędzia pomiaru, które pomogą stwierdzić, czy zaplanowane działania doprowadziły do założonych celów. Kolejny krok to planowanie strategii nauczania. Niezwykle trudny i twórczy moment, kiedy nauczyciel uwzględnia szereg elementów związanych z procesem nauczania i uczenia się. Ważną częścią projektowania jest wybór i przygotowanie materiałów dydaktycznych, wśród których (nie zapominajmy!) jest sam nauczyciel z jego głosem, mimiką, gestykulacją i zachowaniem. I wreszcie dwa pozostałe elementy projektowania: kontrola kształtująca, kiedy otrzymujemy informację zwrotną na temat projektu i wprowadzamy na bieżąco zmiany, poprawiamy i doskonalimy nasze założenia i kontrola zbierająca, przeprowadzana po zakończeniu wszystkich faz jako podsumowanie, zbadanie efektywności dydaktycznej całego projektu.

6.2. Plan wynikowy

Plan wynikowy to uporządkowany wykaz efektów kształcenia opracowanych przez nauczyciela, uwzględniający wymagania podstawy programowej, założenia realizowanego programu nauczania, wewnątrzszkolnego systemu oceniania, przedmiotowego systemu oceniania, a także styl pracy nauczyciela i specyfikę zespołu klasowego. Tworzenie planu wynikowego pomaga w sposób przemyślany, spójny i logiczny zorganizować proces dydaktyczny. Dobrze skonstruowany plan powinien zawierać oczekiwane osiągnięcia ucznia w podziale na efekty wiedzy (w przypadku języka jest to znajomość słownictwa i materiału gramatycznego) i efekty umiejętności (wykorzystanie wiedzy w praktyce). To ważne ze względu na fakt, że ostatecznym celem procesu nauczania/uczenia się jest to, jak uczeń potrafi nabytą wiedzę zastosować. Posiadanie wiedzy to tylko baza, poziom podstawowy wystarczający do uzyskania przez ucznia oceny dostatecznej. Dopiero wykazanie się umiejętnościami stanowi podstawę dla wyższej oceny. Współczesna dydaktyka wyróżnia pięć poziomów wymagań: konieczne, podstawowe, rozszerzające, dopełniające oraz wykraczające, które odpowiadają skali ocen szkolnych. Plan wynikowy powinien proponować co najmniej dwa poziomy umiejętności: podstawowy (P – dla przeciętnego ucznia) i ponadpodstawowy (PP – dla ucznia prezentującego poziom ponadprzeciętny). Prawidłowo sporządzony plan jest niezwykle przydatny w opracowywaniu prac kontrolnych i testów, ponieważ ułatwia określenie kryteriów oceniania. Jest to narzędzie, które powinno zainteresować także uczniów. Wyszczególnienie efektów wiedzy i umiejętności ułatwia zdefiniowanie poziomu własnych kompetencji, sprzyja więc przeprowadzeniu samooceny oraz przemyśleniu i wytyczeniu własnych celów. Z kolei rodzice po zapoznaniu się z planem wynikowym będą w stanie wspomóc własne dzieci w wysiłkach zmierzających do osiągnięcia wytyczonych celów. Plan wynikowy może się również okazać pomocny innym nauczycielom podczas realizacji projektów czy tzw. ścieżek międzyprzedmiotowych.

W planie wynikowym należy umieścić także kategorię, która odzwierciedli stopień realizacji wytycznych podstawy programowej (uwzględnianie realiów życia codziennego, integrację z innymi przedmiotami, rozwijanie kompetencji interkulturowej, rozwijanie samodzielności ucznia i zdolności do samooceny, możliwość realizowania projektów i ścieżek międzyprzedmiotowych).

Przedstawiony poniżej plan wynikowy przygotowany został w oparciu o podręcznik *Вот и мы cz.1* dla wybranego zakresu tematyczno-gramatycznego. Stanowi on jedynie propozycję, swego rodzaju schemat, szablon, materiał do modyfikacji. Każdy nauczyciel powinien skonstruować własny, indywidualny dokument tego rodzaju, uwzględniający realia w jakich pracuje.

PLAN WYNIKOWY

W proponowanym schemacie planu wynikowego efekty wiedzy i umiejętności na poziomie PP (ponadpodstawowym) stanowią poszerzenie, rozwinięcie efektów na poziomie P (podstawowym) oraz zawierają nowe elementy, charakterystyczne tylko dla poziomu PP. W tabeli opisującej wiedzę i umiejętności ponadprzeciętnego ucznia uwzględniono tylko te dodatkowe elementy w celu uniknięcia powtórzeń.

PLAN WYNIKOWY	
Zakres tematyczny / gramatyczny	Podróżowanie i turystyka. Czasowniki dokonane i niedokonane; koniugacja w czasie teraźniejszym, przyszłym prostym, koniugacja w czasie przyszłym złożonym; tryb rozkazujący tworzony za pomocą słowa <i>давай(те)</i> , liczebniki główne i porządkowe.
Efekty wiedzy (P) Uczeń zna:	<ul style="list-style-type: none"> • słowa i zwroty potrzebne do inicjowania, przeprowadzenia i zakończenia rozmowy; • zwroty wykorzystywane w rozmowie telefonicznej; • nazwy niektórych państw i narodowości; • sposoby określania miejsca, do którego się udaje; • nazwy wybranych czynności związanych z czasem wolnym; • podstawowe słownictwo związane ze zwiedzaniem, atrakcjami turystycznymi, opisem zabytków (w tym zabytków Moskwy); • nazwy podstawowych środków transportu; • nazwy dni tygodnia; • 1–2 formuły służące do przekazywania pozdrowień; • nazwy kilku pamiątek rosyjskich; • sposoby określania czasu (w tym konstrukcje z szykiem przestawnym); • konstrukcje potrzebne do pytania o drogę i udzielenia informacji na ten temat; • zasady użycia słów <i>где?, куда?; здесь, там, отсюда, сюда, туда; оттуда?, откуда?</i>; • odmianę czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym prostym; • odmianę czasowników w czasie przyszłym złożonym; • zwroty umożliwiające wyrażanie opinii; • deklinację rzeczowników typu: <i>экскурсия</i>; • zasady tworzenia form trybu rozkazującego za pomocą słowa <i>давай(те)</i>; • zasady użycia czasowników dokonanych/niedokonanych.

<p>Efekty umiejętności (P)</p> <p>Uczeń umie:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • powiedzieć o swoich planach, zapytać o czyjeś plany; • podjąć rozmowę przez telefon i stosować typowe zwroty w rozmowie telefonicznej; • poinformować o dniu wyjazdu, przyjazdu, rodzaju transportu; • zapytać, czy ktoś będzie czekał na dworcu; • określić narodowość, miejsce zamieszkania; • zapytać o drogę i udzielić informacji na ten temat; • powiedzieć i zapytać, gdzie znajduje się jakiś obiekt; • zaproponować sposób spędzenia czasu; • opowiedzieć o ulubionych zajęciach i sposobach spędzania wolnego czasu; • opisać miejsca warte obejrzenia w Moskwie; • pozdrowić z miejsca, które zwiedza; • powiedzieć, która jest godzina i o której godzinie coś się wydarzyło; • wyrazić własną opinię na temat zwiedzanych miejsc i pamiątek z Rosji; • zdobyć informacje na temat realiów życia w Rosji.
<p>Efekty wiedzy (PP)</p> <p>Uczeń zna:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwroty stosowane w reklamach, ogłoszeniach; • sposób wypełniania dokumentów wyjazdowych do Rosji; • sposób redagowania e-maila, pocztówki, krótkiego listu; • nazwy większości europejskich państw i narodowości; • zwroty stosowane w zaproszeniach i odpowiedziach na zaproszenia; • sposoby wyrażania porównania i wyrażania swoich preferencji; • informacje na temat ciekawych miejsc w Rosji.
<p>Efekty umiejętności (PP)</p> <p>Uczeń umie:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zrozumieć krótkie autentyczne komunikaty, ogłoszenia, proste teksty informacyjne; • wypełnić dokumenty wyjazdowe; • przeprowadzić krótką rozmowę z nowo poznaną osobą (podczas podróży, przerwy w podróży itd.); • napisać e-mail, widokówkę z pozdrowieniami, krótki list prywatny opisujący podróż; • wystosować zaproszenie i odpowiedzieć na nie; • porównać np. życie w mieście i na wsi, odpoczynek w górach i nad morzem, podać argumenty przy wyrażaniu swoich preferencji; • opowiedzieć o ciekawych miejscach w Rosji.
<p>Realizowanie wytycznych podstawy programowej</p>	<p>1. Rozwijanie kompetencji interkulturowej (poprzez zapoznanie się z elementami kulturologicznymi i realizowanymi):</p> <ul style="list-style-type: none"> • podróż koleją do Rosji (konieczność zmiany podwozia w pociągu ze względu na inny rozstaw szyn); • w Rosji dla określenia pociągu posługuje się częściej numerem, niż relacją. Ten sam pociąg może mieć inną numerację w Polsce i w Rosji; • gdy podajemy godzinę seansu filmowego używamy oficjalnych określeń godzin; • w Rosji warto odwiedzić m.in. Kuskowo oraz Siergijew Posad; • tradycyjne pamiątki – wyroby rękodzieła ludowego (matrioski, szkatułki z Palecha, rzemiosło z Chochłomy itd.); • miejsca warte zobaczenia w Moskwie: Plac Czerwony, Galeria Trietiaowska, wieża w Ostantino; • zapoznanie z rosyjskim językiem potocznym (<i>телик, ящик, видик, шмотки, шузы, тачка, бумер, мерик, электронка, собачка</i>).

2. Uwzględnianie realiów życia codziennego:
  - dokumenty potrzebne Polakom przy wyjeździe do Rosji;
  - sposoby spędzania wolnego czasu (dotyczy ucznia i jego środowiska);
  - zainteresowania i pasje ucznia i jego najbliższych;
  - plany na wakacje ucznia.
3. Powiązanie z innymi przedmiotami (interdyscyplinarność):
  - zwiedzanie Moskwy i okolic, wyjazdowe plany wakacyjne (geografia);
  - przedmioty sztuki ludowej i użytkowej (sztuka, plastyka).
4. Rozwijanie samodzielności:
  - możliwość samodzielnego powtórzenia i przećwiczenia przerobionego materiału w sekcjach *Повторенье – мать ученья!* i *Абитура на ура!*
5. Prace projektowe:
  - podręcznik proponuje wykonanie następującego projektu:
Wybierz 3 ciekawe miejsca w Moskwie i powiedz, czy chciałbyś je zobaczyć i dlaczego. Zaprezentuj je w języku polskim. Postaraj się o materiał ilustracyjny.
Zasadne wydaje się wprowadzenie i innych projektów wykonywanych w grupach, np.: Planujesz z przyjaciółmi wakacyjny wyjazd nad Bajkał. Znajdźcie stosowne oferty w biurach podróży, a może spróbujecie sami zorganizować ten wyjazd? Pomyślcie o wszystkim (trasa, środki transportu, bilety, potrzebne dokumenty, informacje na temat atrakcji na miejscu, zakwaterowanie itd.). Przedstawcie rezultaty swojej pracy w języku polskim. Opracujcie ogólny plan Waszych działań w języku rosyjskim. Przygotujcie prezentację multimedialną z materiałem ilustracyjnym i podpisami w języku rosyjskim.

7. BIBLIOGRAFIA

- Akiszyńska A. A., Kagan O. E.,** *Uczimsia uczyć'. Dla преподавателя русского языка как иностранного*, Русский язык. Курсы, Moskwa 2004
- Arends R. I.,** *Uczymy się nauczać*, WSiP, Warszawa 1995
- Bereźnicki F.,** *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków 2001
- Bereźnicki F.,** *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000
- Bierdyczewskij A. Ł., Giniatullin I. A., Łysakowa I. Ł., Passow Je. I.,** *Mietodika mieżkulturnogo obrazowanija sriedstwami russkogo jazyka kak inostrannogo*, Russkij jazyk. Kursy, Moskwa 2011
- Chlebda B.,** *Czy potrzebny jest podręcznik języka rosyjskiego na poziomie A1?*, Materiały VI Międzynarodowej Konferencji Edukacyjnej Ustroń/Gliwice 2011
- Combs A. W.,** *Humanistic education, Too Tender for a Tough Word?*, t. 62, Nr 6, Phi Delta Kappan, 1981
- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, CODN, Warszawa 2003
- Europejskie portfolio językowe dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i studentów*, CODN, Warszawa 2006
- Gagne R. M., Briggs L. J., Wager W. W.,** *Zasady projektowania dydaktycznego*, WSiP, Warszawa 1992
- Kapitanowa T. I., Moskowkin Ł. W.,** *Mietodika obuczenija russkomu jazyku kak inostrannomu*, Złatoust, Sankt-Pietierburg 2005
- Komorowska H.,** *Metodyka nauczania języków obcych*, WSiP, Warszawa 1999
- Komorowska H. (red),** *Nauczanie języków obcych w zreformowanej szkole*, IBE, Warszawa 2000
- Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie – europejskie ramy odniesienia. Załącznik do zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z dnia 30 grudnia 2006 r./L394
- Kriuczkowa Ł. S., Moszczinskaja N. W.,** *Praktičeskaja mietodika obuczenija russkomu jazyku kak inostrannomu: Učebnoje posobie*, Flinta, Nauka, Moskwa 2009
- Lisiecka Z.,** *Jak budować plan wyników*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003
- Niemierko B.,** *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa 1999
- Niemierko B.,** *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, WSiP, Warszawa 2002
- Passow Je. I., Kibiriewa Ł. W., Kołharowa E.,** *Koncepcyja kommunikatiwnogo inojazycznogo obrazowanija*, Złatoust, Sankt-Pietierburg 2007
- Passow Je., Kuzowlowa N.,** *Osnovy kommunikatiwnoj teoriji i tiechnologii inojazycznogo obrazowanija: Mietodičeskoje posobie dla преподавателя*, Russkij jazyk. Kursy, Moskwa 2010
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych z późniejszymi zmianami.
- Szczukin A. N. (red.),** *Mietody i tiechnologii obuczenija russkomu jazyku kak inostrannomu*, Russkij jazyk. Kursy, Moskwa 2008
- Widota E.,** *Projektowanie dydaktyczne*, [w:] *Dydaktyka szkoły wyższej*. Skrypt UW, Warszawa 2010
- Wróbel T.,** *Pismo i pisanie w nauczaniu początkowym*, WSiP, Warszawa 1979
- Żywaja mietodika: Dla преподавателя русского языка как иностранного*, Kollektiv awtorow GIRJAP im. A. S. Puszkiina, Moskwa 2009